

A MUZEUMI KÖNYVTÁRAK HELYZETE ÉS PROBLÉMÁI

HARASZTHY GYULA

A könyvtár a muzeum tudományos műhelye

Nem valószínű, hogy akad olyan muzeológus, tudományos kutató vagy könyvtáros, aki muzeumot -legalábbis már a fejlődés bizonyos fokára eljutott muzeumot- el tudna képzelni megfelelő, a funkciójához igazodó könyvtár nélkül. Ugyanakkor tudjuk azt is (a történeti fejlődés, a problémakör ismerői, a jelenlegi fejlesztés adatai és tényei tanuskodnak erről), hogy a könyvtár természetesen nem a muzeum központi tudományos műhelye. Egyik kitűnő muzeumi könyvtári szakértőnk Németh Endre ezt így fogalmazta meg: "A muzeum világában a könyvtár szerény helyet foglal el. Itt előtérben vannak a tárgyi gyűjtemények, kiállítások, az anyag őrzése és gondozása. Azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy az anyag tudományos feldolgozásához, a kutató munkához a legnagyobb segítséget a könyvtár adja. Ha egy muzeum számot tart arra, hogy tudományos intézménynek tartsák, meg kell becsülnie és ki kell fejlesztenie könyvtárát. A kutatómunka fokmérője az irodalom ismerete, az irodalomhoz pedig megfelelő mértékben ma már csak a könyvtár útján lehet hozzáférni". (1)

Nincs mit hozzátennünk e megállapításhoz, legfeljebb még annyit mondhatunk -erre Németh Endre is utalt-, hogy az a muzeumi könyvtár van jó helyzetben, amely szinte egyidős magával a muzeummal, fejlődése lépést tartott az intézmény haladásával, munkájának differenciálódásával. Ezt a tételt hazai muzeumaink, illetve muzeumi könyvtáraink története is igazolja.

Ezuttal nem célunk ennek a tudomány- és könyvtártörténeti szempontból kétségkívül érdekes, vonzónak mondható folyamatnak az elemzését, ábrázolását nyújtani.

A fejlődés érzékeltetése céljából -bevezetőül- csupán néhány fontos adatra emlékeztetünk:

- a Magyar Minerva c. kiadványnak az első világháború előtt kiadott kötete (2) (az 1912-1913. évi helyzet) 11 budapesti és 20 vidéki (összesen 31) olyan muzeumot tartott nyilván és irt le, mely könyvtárral is rendelkezett,

- a ma is összehasonlítási alapul szolgáló és kétségtelenül országos jelentőségű szerepet vivő fővárosi muzeumok ebben az időben 89 000 kötet könyvet (periodikumot) mondhattak magukénak,

- majd ugyancsak az említett Magyar Minerva 1930-1931. évi adatai szerint (3) 17 budapesti és 20 vidéki muzeum (tehát összesen 37 intézmény) tulajdonában volt egyuttal könyvtár is,

- végül ugyanakkor a fővárosi muzeumok állományának összesített kötetszáma 197 800-ra emelkedett. Ez könyvtári szempontból azt jelenti -természetesen a vezető szerepet játszó Budapestre vonatkoztatva- hogy a két világháború közötti husz évi fejlődés megkétszerezte a központi (országos) muzeumok könyvtárainak könyvállományát.

A felszabadulás utáni demokratikus átalakulás, majd az egyre inkább érvényesülő, immár szocialista jellegű művelődéspolitikai az általunk elemzett területen is döntő változást hozott létre. (4)

Ennek eredményeképpen muzeumaink igen erőteljes fejlesztése is napirendre került. Nemcsak a mennyiségi növekedés támogatása, illetve hatásos előmozdítása (bár ez is fontos tényező!), hanem a tudományos és társadalmi szempontból tekintett funkciók, feladatok eddig alig sejtett kiszélesítése, gazdagítása is valósággá vált (pl. a muzeumok bekapcsolása a szó igazi értelmében vett népművelésbe, ezzel párhuzamosan a tanácsok tevékenységébe). Összefoglalóan: a régi, kissé elszigetelt, nem egyszer csendes muzeum e művelődéspolitikai folyamat eredményeként a nép igazi tulajdona lett, s egyuttal a nemzeti művelődés -és ezzel együtt a tudományos munka- társadalmilag is egyik igen fontos bázisává vált.

A fejlődés néhány adatára úgy gondoljuk, nem árt, ha -ezuttal inkább csak jelzésszerűen- fényt vetitünk.

Míg 1931-ben 46 muzeumot tartottak nyilván, addig 1954-ben 79-et, 1960-ban 93-at, 1967-ben pedig már 145-öt. Ugyanakkor a muzeumlátogatók száma még fokozottabb mértékben emelkedett, a 30 év előttihez nyolcszorosára növekedett: míg 1935-ben 791 600-an, addig 1966-ban már 6 080 634-en keresték fel az ország muzeumait. (5)

A muzeumi könyvtárak -ha némi ritmus-különbséggel is- de lépést tartottak ezzel a fejlődéssel. Csak néhány példát említünk ennek érzékeltetésére:

- a második világháboru előtti évtizedben csupán 37 muzeum rendelkezett könyvtárral, az 1965-ben közzétett Magyar Minerva (6) viszont már 73 olyan muzeumot tart nyilván, melynek legalább 500 köteten felüli könyvtára van. E fejlődés természetesen azóta sem stagnál: 1966 végén készített nyilvántartásunk szerint az országban 86 olyan muzeuma van, amely 500 köteten felüli könyvtárral rendelkezik (ezt a kötetszámot tekintjük könyvtárnak)(7),

- a mennyiségi növekedés arányainak érzékeltetésére ezuttal csupán két adatra hívjuk fel a figyelmet: míg 1931-ben a budapesti (központi) muzeumok könyvtárainak kötetszáma nem érte el a 200 000-et, addig ugyanezek a könyvtárak 1966 végén már 673 000 kötet könyvvel és periodikummal rendelkeztek, holott köztudomásu, hogy az elmúlt két évtizedben a háborus cselekmények következtében előállott, nem egyszer súlyos veszteségeiket is pótolniuk kellett,

- 1966 december 31-én a 103 muzeum (muzeumi könyvtár) több mint egy millió kötet könyv és periodikum birtokában volt.

II.

A muzeumi könyvtárak a magyar könyvtárügy rendszerében

Mielőtt elemeznénk és jellemeznénk e fontos könyvtári terület összetevőit, fejlesztésének jövő útjait, arra a kérdésre kell megfelelnünk, hogyan illeszkedett be a muzeumi könyvtári hálózat könyvtárügyünk fejlődésének szocialista szakaszába, jogilag és igazgatásilag milyen helyet foglalt és foglal el ebben a rendszerben, a korszerű könyvtárügyet jellemző hálózati szervező elv miképpen érvényesül a muzeumi könyvtári területen? Félreértések elkerülése céljából itt hangsúlyozottan meg kell ismételni azt a bevezetésben közölt tételt, hogy az elemzett könyvtárak nem önállóak, hanem elsősorban saját intézményeik kutató, rendszerező és népművelő munkájának elősegítői, támogatói. Ennek következtében feladataikat, funkcióikat mindenekelőtt ebből a szempontból kell értékelniük.

A muzeumi könyvtárügy rendszerének jogi, államigazgatási és módszertani szabályozása nem indult szerencsésen, s e nem egészen sikerült kezdet mind a mai napig rányomja bélyegét a muzeumi terület könyvtárainak helyzetére, fejlődésére.

Tudjuk, hogy a magyar könyvtárügy a Népköztársaság Elnöki Tanácsának

1956. évi 5. számú törvényerejű rendeletével, majd az ehhez kapcsolódó 1018/1956./III. 9./ sz. minisztertanácsi határozattal nyert alapvető törvényes elrendezést. A muzeumi könyvtárak tekintetében úgy szólt az intézkedés, hogy egységes muzeumi és művészeti könyvtári hálózatot kell létrehozni, melynek hálózati központja a Szépművészeti Múzeum könyvtára (11.pont, G jelű alpont). Mivel e rendelkezés tartalmi, szervezeti és módszertani végrehajtása lehetetlennek bizonyult (lényegében az érdekeltek kezdettől fogva nem értettek vele egyet), a MM 63/1957 M.K.11. sz. utasítása módosítás: léptetett léptetett életbe, és pedig olyan formában, hogy a muzeumi és művészeti könyvtári hálózat egységes szervezete helyett külön muzeumi és külön művészeti hálózatot kívánt létrehozni. A hálózati feladatok ellátását, illetve a központi könyvtárak munkájának irányítását a Szépművészeti Múzeum helyett egyrészt a Művelődésügyi Minisztérium mellett szervezendő Muzeumi Könyvtári Bizottsága, másrészt pedig a Művelődésügyi Minisztérium muzeumi főosztályára óhajtotta bizni.

Eleve világos volt, hogy egy működésbe sem kezdett Könyvtári Bizottság (amire különben szükség lett volna), és még kevésbé a Művelődésügyi Minisztérium Muzeumi főosztálya nem volt hivatott sem hálózati központi feladatokat, sem módszertani munkát végezni a muzeumi könyvtárak területén. Ilyen módon e hálózat-fejlesztő rendelkezések nem segítettek, sőt bizonyos tekintetben hátránnyal is jártak. Muzeum-ügyünk irányítóiban, az igazgatókban és a tudományos dolgozóikban ugyanis önkéntelenül is olyan szemléletet fejlesztettek ki, hogy ezen a területen nem szabad a könyvtári hálózat (vagy hálózatok) fejlesztését erőltetni, a hálózati könyvtári munkára időt, energiát és személyzetet pazarolni, végző soron a muzeumi könyvtárak problémáit nem lehet az egyéb könyvtári hálózatok analógiájára megoldani.

A magyar könyvtárügy, s így az országos muzeumok könyvtárainak nézőpontjából is reálisabb, a funkciókhoz jobban igazodó rendelkezése volt a művelődésügyi miniszternek az az utasítása (164/1958./M.K. 15./MM sz. utasítás), mely a tudományos- és szakkönyvtárak gyűjtőkörét kívánta rendezni. Bár ennek az utasításnak nem voltak hálózati és módszertani vonatkozásai, mégis az a tény, hogy hat országos muzeum könyvtárát kilenc szaktudományi területen ún. "tudományági szakkönyvtárnak" jelölte ki,

egyrészt deklarálta a muzeumi könyvtári terület fontosságát, a kutatás és az ismeretterjesztés szempontjából értékelt jelentőségét,

másrészt kiemelte a megnevezett könyvtárakat szakterületükön (régészet, néprajz, képzőművészet, iparművészet, természettudomány, embertan, nő-

vénytan, állattan és őslénytan), legalábbis a szakirodalom begyűjtése tekintetében.

A magyar muzeumiügy szocialista fejlődésének fontos mozzanata volt az a jogalkotás, amit a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1963. évi 9. sz. törvényerejű rendelete (M.K. 1963. V. 11.) hozott létre a muzeális emlékek védelméről. Ebből az alaprendeletből bennünket -könyvtári szempontból- különösen három intézkedés érdekel:

- megtörtént az országos muzeumok (8) pontos kijelölése;
- az országos muzeumok a tudományos tervek végrehajtása céljából, illetőleg a művelődésügyi miniszter által meghatározott feladatkörben segítik a megyei muzeumok munkáját;
- a megyei tanácsok irányítása alá tartozó muzeumok közül a megyei muzeum - tudományos és népművelési tevékenységén felül- muzeumi szak szempontból segíti a megye területén működő muzeumok (muzeális gyűjtemények) együttműködését, munkájuk összehangolását.

Bár e rendelkezések nem említik a muzeumi könyvtárakat, bennünket könyvtári (esetleg később mégis létrejövő) hálózati szempontból a következő lényeges összefüggések érdekelnek:

a/ Az országos muzeumok és a megyei muzeumok között most már nem spontán, hanem szakmailag megalapozott, törvényesen szabályozott szak-, illetve munkakapcsolatok jöttek létre.

b/ Még ennél is jóval konkrétabb formában (igazgatási, szakmai, módszertani szint!) a megyei muzeumok és a megye területén működő egyéb muzeumok (gyűjtemények, emlékszobák) szoros kapcsolatba kerültek egymással.

Nem nehéz felismerni, hogy könyvtári területen az országos szakkönyvtárak és a megyei könyvtárak, de különösen a megyei könyvtárak és a megye területén működő egyéb tanácski könyvtárak (járási és községi könyvtárak) egymás közötti viszonya, összefüggésük rendszere szinte analóg megoldást nyert. A muzeumi alaprendelet kodifikálta tehát ezt a természetes fejlődést, ami a könyvtári és a muzeumi területen egyaránt végbement: a vidéki muzeumok tanácsosítását, s ennek nyomán a megyei muzeumi hálózatok létrejöttét. Ezeknek magától értetődő igazgatási, szakmai és módszertani központjai a megyeszékhelyeken működő megyei muzeumok.

1965-ben az imént ismertetett Tvr. végrehajtásáról a művelődésügyi miniszter külön intézkedett (2/1965./I.8./MM számú rendelet.)

Könyvtári szempontból e rendelet két fontos megállapítására hívjuk fel a figyelmet:

a/ Kimondja, hogy a Tvr. nem érinti az un. könyvtári alaprendeletek (1956. évi Tvr., illetve az L018/1956/III.9./ sz. minisztertanácsi határozat) hatálya alá tartozó könyvtárak feladatait és működését.

b/ Gyűjtőkörük tárgya és tevékenységük jellege szerint a muzeumokat tovább differenciálja s négy kategóriát állapít meg (országos muzeumok, országos gyűjtőkörű egyéb muzeumok, megyei muzeumok, tájmuzeumok).

Ha ismét a szakkönyvtári analógiákra figyelünk, a természetes párhuzamoság "az országos gyűjtőkörű muzeumok" csoportjánál (műszaki- és technikatörténeti emlékek, színháztörténeti tárgyi emlékek, sporttörténeti emlékek, közlekedéstörténeti emlékek) erősen szembeötlő. E muzeumok különben -hasonlóan a szakkönyvtárakhoz- főfelügyeletileg általában "egyéb" tárcákhoz tartoznak, a művelődésügyi miniszter a szakfelügyelet jogát tartotta fenn magának.

A muzeumok 1965-ben kiadott ügyrendi szabályzatában történt meg a hivatkozott két muzeumi alaprendelet részletes kifejtése. (9) Ez a szabályzat tíz fejezetben részletekbe menően intézkedik a muzeumügy valamennyi fontos kérdéséről, a IX. fejezet (87-93 paragrafusok) "a muzeumi könyvtárak működése" címmel a bennünket legközelebből érintő problémákat is tárgyalja, illetve szabályozza. Ez a muzeumi könyvtárak működésének legteljesebb és ma is érvényes leírása, ügyrendjük, feladataik miniszteri szinten történt leegyszerűsítése.

Először vegyük sorra azokat az intézkedéseket, melyek bár nem könyvtári jellegűek, de valamiképpen "lefordíthatók" könyvtári nyelvre is, továbbá igazgatási, szakmai és módszertani vonatkozásaiknál fogva kétségtelenül muzeumi könyvtárainkat is érinthetik, jobb és eredményesebb működésüket elősegíthetik, tehát hasznára lehetnek a terület könyvtári fejlődésének:

- a Tvr. hatálya alá tartozó muzeumok egységes muzeumi hálózatot alkotnak;

- a muzeumok (muzeális közgyűjtemények) munkájának összehangolását a felügyeleti szervek irányító tevékenységén kívül: a/ tanácsadó testületek, b/ az országos muzeumok, c/ a megyei muzeumi szervezetek, d/ a központi muzeumi intézmények biztosítják;

- a szakterület irányítását végző testületek közül az Igazgatói Tanács és a Muzeumi Kabinet létesítését kell kiemelni: az Igazgatói Tanács a Művelődésügyi Minisztérium tanácskozó testülete, mely a szakterület egészére kiterjedő legfontosabb elvi és gyakorlati kérdések megvitatására ül össze; a

Muzeumi Kabinet egyes elvi és módszertani kérdésekben a Muzeumi Főosztály tanácsadó testületei:

- a muzeumok szakmai működését a Művelődésügyi Minisztériumtól kapott elvi utmutatások alapján az országos muzeumok segítik, az országos muzeumok adattárai szakterületük adattári nyilvántartásának központjai: összegyűjtik, őrzik, valamint rendszerezik a gyűjtések és feldolgozások során készült jelentéseket, jegyzőkönyveket és a más természetű dokumentációs anyagot;

- a Művelődésügyi Minisztérium közvetlen felügyelete és irányítása alatt a következő központi jellegű intézmények működnek: a/ a Muzeumi Ismeretterjesztő Központ, b/ a Muzeumok Központi Gazdasági Igazgatósága;

- a tudományos dolgozók és tudományos segéderők a muzeum vezetőjének utasítására a szorosan vett tudományos- vagy szakfeladataikon kívül képességeiknek megfelelő egyéb feladatot (pl. könyvtárkezelés stb.) is ellátanak.(10)

- a muzeumvezető belső ellenőrzésének egyik területe a társadalmi tulajdon fokozott védelme, illetve ennek biztosítása (pl. adattár, könyvtár, fotoarchivum), ezek nyilvántartásainak áttekinthetőségéről és megbízhatóságáról való gondoskodás.

A muzeumi ügyrend IX. fejezete (87-93. §) a terület könyvtárainak belső munkáját szabályozza -korszerű formában. Az egyes fejezetek a tudományos szakkönyvtárnak minősített könyvtárak jellegét és feladatát, az állományt és annak gyarapítási módjait, a könyvtári anyag kezelésének teendőit, a használat rendjét, a könyvek kölcsönadásának módját, a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolítását, végül a könyvtár állagának védelmével kapcsolatos kötelezettségeket rögzítik le.

Különösen fontosnak és igen jelentősnek tartjuk a muzeumi könyvtárak olvasói körének meghatározását: a muzeumok, könyvtárak, levéltárak munkatársain, a tudományos intézeti és egyetemi kutatókon kívül jogosultak a könyvtárak használatára az egyetemi és főiskolai hallgatók, végül minden olyan olvasó, aki kutató, oktató és népművelési tevékenységet folytat. Ezzel az intézkedéssel a régebben zártnak tekinthető muzeumi könyvtárak kapui kitarultak azok előtt, akik hivatásuknál, foglalkozásuknál, s érdeklődésüknél fogva igényt tarthatnak ezen értékes gyűjtemények használatára.

Fordítsuk le röviden a jogi rendelkezés elveit a hálózati és módszertani problémákra:

a/ A könyvtári alaprendeletek -és az ezeket követő utasítások papíron ugyan létrehozták a muzeumi könyvtári hálózatot, de ez a valóságban nem

jöhetővé léte, a hálózati összefogó kapocs nélkül a könyvtári módszertani munka sem érvényesülhetett.

b/ Az ismertetett muzeumügyi alaprendeletek s a nycomukban járó ügyrendi szabályozás nem intézkedtek ugyan "egységes" muzeumi könyvtári hálózat létrehozásáról (valójában ilyenről véleményünk szerint nem is lehet szó!), de:

- megteremtették a megyei muzeumi szervezetek néven ténylegesen működő megyei muzeumi hálózatokat,

- egyéb fontos intézkedéseikkel (a belső könyvtári munka rendjének kodifikálása, szakmai kapcsolatok létrehozása az országos muzeumok és az egyéb muzeumok között, különféle tanácsok és kabinetek szervezése, központi jellegű muzeumi intézmények működtetése) jogi és szervezési alapozást nyújtottak a muzeumi könyvtárak hálózati és módszertani tevékenységének megindításához, majd később megfelelő tartalommal telítődő működéséhez.

Hogy ezt milyen formában képzeljük el, arra a muzeumi könyvtárak jövőjét érintő kitekintésünkben próbálunk majd néhány javaslatot tenni.

III.

A muzeumi szakkönyvtárak helyzete

Ritka eset, hogy a muzeumok igazgatói -akik tudományos irányító munkájuk mellett tulontul el vannak látva még szervezési, adminisztratív és gazdasági feladatokkal is (11)- könyvtári kérdésekkel szakirodalmi szempontból is tudjanak foglalkozni. E kivételek közé tartozik Éri István, a Veszprémi Megyei Muzeumi Szervezet igazgatója, aki egyik tanulmányában (12) a közelmúltban hivta fel a figyelmet arra, hogy meggyőződése szerint a muzeumi szakkönyvtárak helyzetét az országos muzeumokban és vidéken is érdemes lenne részletes vizsgálat tárgyává tenni. (13) Jelen tanulmányunk -legalábbis részben- ezt a feladatot tüzte ki célul s néhány évi szakfelügyelői munka eredményeként- nem összefoglalásul, inkább indításul - újra szeretné felhívni a figyelmet a muzeumi terület könyvtárainak jelentőségére, a kutató és ismeretterjesztő munka szempontjából vett országos fontosságára.

Gyűjtőkör

Először a gyűjtőkör (profil) néhány problémáját vizsgáljuk meg.

Említettük, hogy a 164/1958. sz. művelődésügyi miniszteri utasítás hat országos muzeum könyvtárát kilenc szaktudományi területen tudományági szakkönyvtárnak jelölte ki, majd a muzeumi alaptörvény (1963) tizenegy országos

muzeumot nevezett meg. Ezek mindegyike jelentős könyvtárral rendelkezik a saját tudományterületén: régészet, numizmatika, képzőművészet, iparművészet, néprajz, magyar munkásmozgalom, magyar irodalomtörténet, Budapest története, hadtörténet, mezőgazdaság, embertan, növénytan, állattan, ásványtan, őslénytan.(14)

Az országos muzeumok mellett a jelenlegi szakmuzeumok gyűjtőkörére (s így szakkönyvtári jellegére) is utalnunk kell: alapvetően jelentős muzeumi könyvtári gyűjteményekkel rendelkezünk e könyvtártípuson belül a közlekedéstudomány (közlekedéstechnika), továbbá a színháztörténet területén; közepes nagyságu gyűjteményük van a műszaki, a postai, a bányászati, a kohászati, az orvostörténeti, végül a porcelánra és a tüzoltásra vonatkozó szakmuzeumok könyvtárainak, s most van indulóban muzeumi területen a vegyészeti, a testnevelési és a vendéglátóipari könyvtárfejlesztés.

Az elmondottakból megállapítható, hogy országos muzeumaink mellett ma már a szakmuzeumok könyvtárai is -a gyűjtőkör változatosságát tekintve különösképpen- egyre fontosabb szerepet töltenek be.

De e sokféleség természetesen egyelőre még magán viseli a spontán fejlődés nyomait is, s így a könyvtári területen különös gondosságra lesz szükség a tervszerű egyeztetésre, a kooperáló könyvtárak fokozott együttműködésének megvalósítására.

A vidéki muzeumok tárgyi emlékeinek nagy többsége a régészet, a numizmatika, a néprajz és a helytörténet területéről származik, így könyvtári érdeklődésük -a feltáró, a tudományos és az ismeretterjesztő tevékenység feladatai nyomán- elsősorban ezekre a gyűjtőkörökre összpontosul. 61 esetben a régészeti, 62-ben pedig a numizmatikai gyűjtés szerepel vidéki (tanácsi) muzeumaink profiljának első, második vagy harmadik helyén. A természettudomány, a képzőművészet, az iparművészet, végül az irodalom gyűjtés tekintetében messze elmarad az említett alapvetőnek mondható területek mögött. Nem érdektelen még az a részletadat sem, hogy a régészet 41, a néprajz 24, a numizmatika pedig 19 vidéki muzeumunkban első helyen szerepel a műtárgyak számát illetően.

Talán mondanunk sem kell, hogy mindennek könyvtári (szerzeményezési) konzekvenciái természetesen jelentkeznek. A muzeumi gyűjtőkörök könyvtári-hálózati jelentőségére itt csak jelzésszerűen utalunk, erre a problémára később még visszatérünk.

Állomány

1966. december 31-ével (15) 103 olyan muzeumról van tudomásunk, ahol kisebb vagy nagyobb könyvtár működik. Köteteik összesített száma 1 032 374.

A 100 kötet alatti könyvtárak száma 9, a 100–500 kötet közöttieké 8 (16) volt, 50–1000 kötetrel 10 (6 tanácsi és 4 szaktárcához tartozó), 1000–5000 kötetrel 35 (28 tanácsi, 7 szakmuzeum) könyvtár rendelkezett. A könyvtárak száma e középtípus után csökkenő tendenciát mutat: az 5000–10 000 kötetes csoportba 19 (14 tanácsi, 5 nem tanácsi) könyvtár tartozik, 10 000 kötetszámnál nagyobb állománnyal pedig 9 vidéki (tanácsi) és 13 fővárosi (országos vagy szakmuzeum) rendelkezik. E két utóbbi kategória átlagos kötetszáma könyvtáranként 14 729, illetve 50 792.

Jellemző adatként a következőket is közölnünk kell:

- a muzeumi könyvtárak 21.4 %-a Budapesten, 78.6 %-a pedig vidéken működik,

- a fővárosban lévő könyvtárak a könyv- és periodikum-állomány 66 %-át, a vidékiek 34 %-át őrzik.

Tehát a muzeumi könyvtárak nem egészen negyed része van Budapesten, de ezekben az összesített állomány kétharmadát tárolják. A könyvtárak háromnegyed része vidéki muzeumhoz kapcsolva működik, azonban birtokukba az összegyűjteménynek csupán egyharmada tartozik. E mutatók a történeti fejlődésre, illetve az országos muzeumok természetes budapesti elhelyezésére utalnak.

Ugy véljük, hogy hasznos lesz, ha az elmondottak után még a legnagyobb fővárosi és vidéki muzeumi könyvtárak felsorolását adjuk:

a/ Budapest:	Kötetszám
Természettudományi Múzeum	218.052
Néprajzi Múzeum	81.769
Magyar Nemzeti Múzeum	63.857
Szépművészeti Múzeum	52.135
Közlekedési Múzeum	49.033
Színháztörténeti Múzeum	41.578
Iparművészeti Múzeum	30.386
Budapesti Történeti Múzeum	30.283
Országos Hadtörténeti Múzeum	26.042
Petőfi Irodalmi Múzeum	20.369
Magyar Munkásmozgalmi Múzeum	18.615
Magyar Nemzeti Galéria	15.844
Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum	11.028

E 13 budapesti muzeum összesen 660 291 kötet könyvvel és periodikummal rendelkezik. Igen nagy szellemi tőke ez, komoly és rendszeres gyűjtőtevékenység eredménye.

b/ Vidék:	Kötetszám
Székesfehérvár	21.848
Miskolc	17.904
Keszthely	13.933
Cyőr	13.754
Pécs	13.682
Szombathely	13.668
Debrecen	13.548
Szolnok	12.595
Veszprém	10.926

A felsorolt 9 megyei (tanácsi) muzeumnak van a legnagyobb szakkönyvtára, összesen 131.859 kötetel. Érdemes területi elosztásukra egy pillantást vetni: a történeti fejlődés következtében Dunántul rendelkezik a legtöbb (hat) nagy könyvtárral, az Alföldön két, Észak-Magyarországon pedig egy nagy muzeumi könyvtári gyűjteményt találunk.

Bizonyára érdeklődésre tarthat számot az az adat, hogy az irodalmi jellegű muzeumok a könyvek mellett összesen 13 134 db. kéziratot is őriznek. Ezek nagyrésze (11 017 db.) természetesen a Petőfi Irodalmi Múzeum birtokában van.

Jól tudjuk, hogy a kötettszámok közlése, a statisztikai elemzés nem adhat teljes képet a muzeumi könyvtárak gazdagságáról. A gyűjtőkörök vázolásánál már jeleztük az állomány-összetétel irányát, szakmai rétegződését. Ez azonban nem elég. Még pontos és részletes felderítésre vár, hogy az egyes könyvtárak milyen speciális gyűjtemény-részlegekkel rendelkeznek, amelyek a magyar tudományos kutatás számára nemcsak jelentősek, hanem egyenesen nélkülözhetetlenek lehetnek. A szakfelügyeleti munka során nyert tapasztalatokból, a teljesség igénye nélkül, csupán kiragadott példaként említjük meg a következőket: A Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum távolkeleti művészeti könyvgyűjteménye, a Szépművészeti Múzeum Elek Artur-hagyatéka, a Nemzeti Galéria Könyvtárának Szentiványi-féle katalógusgyűjteménye, a Magyar Postamúzeum XVIII. és XIX. századi kalendáriumai és állami sematizmusai, Sopron helytörténeti-, Kiskunhalas kalendárium- és Kiskunfélegyháza 1848-as gyűjteménye, egyes megyei muzeumok gazdag hirlapanyaga, 1919-es dokumentumai stb. E könyvtári értékek csupán kiragadott példák a muzeumi könyvtárak ritkaságairól. A muzeumi évkönyvek és sorozatok hasznos és fontos feladatot teljesítenének, ha időnként részletes, elemző leírást adnának a birtokukban lévő dokumentumokról, gyűjteményeik tartalmi összetételéről, kutatói értékéről.

Az évi gyarapodás

A muzeumi könyvtárak nincsenek könnyű helyzetben, midőn lépést akarnak tartani a szakirodalom fejlődésével, amikor biztosítani szeretnék az intéze-

INTERDISCIPLINÁRIS TENDENCIÁK A TUDOMÁNYBAN ÉS A KÖNYVTÁRAK

Julie KRIVINKOVÁ

KRIVINKOVÁ, Julie:

Interdisciplinárni tendence ve vede a knihovny. = Knihovnik. 12. vol. 1967: 8. no. 229-233.p. Bibliogr. 232-233.p. 21 tétel.

A jelenlegi krízist nemcsak a tájékoztatás annyit emlegetett mennyiségi növekedése idézte elő, hanem a tudományok rendszerére közvetlenül ható minőségi változások is elősegítették. A tudomány forradalmának üteme a második világháború befejezése óta jelentős mértékben meggyorsult. Vonatkozik ez nemcsak az elektronikára, amely új területeket tárt fel a tudományos kutatás számára. Alapvető változások történtek a tudományos kutatás tárgyában, a kísérletek vezetése és folyamata terén, de azokban a társadalmi formációkban is, amelyeknek közreműködésével a tudományos kutatás folyik.

A tizenkilencedik században, de még a huszadik század elején is a tudomány diszciplináris elv alapján fejlődött. Aránylag állandósult és eléggé szigorúan elhatárolt területekre volt felosztva: pl. biológia, kémia, fizika; ezek további alosztályokra bomlottak: zoológia, szervetlen kémia, akusztika, majd ezek is tovább osztódtak. Ezeknek a diszciplináris területeknek és alosztályoknak állandóságát azzal támasztották alá, hogy a tudományos kutatásokat az egyetemekre központosították. A tudományos kutatások vezetői egyetemi tanárok voltak és ők meg voltak győződve arról, hogy a világosan körülhatárolt tudományos diszciplína a legmegfelelőbb szervezeti forma az oktatásra.

A kivételek, mint például a fiziológia, amely Claude Bernarde felfogásában tulajdonképpen számos leíró biológia keresztmetszete volt, vagy a biokémia csak erősítették a diszciplína elv szabályát a tudományban. A tudományos kutatások és a tudományos intézetek szervezete egészében véve rögzített volt. A diszciplínák növekvő ütemű osztódása azonban a tudományok szétdarabolásához, atomizálásához vezetett. A tudósok egyre többet és többet tudtak, de mindig szü-

kebb problémáról. Filozófiai szempontból nézve a 20. század első felében a tudományban elérték az analitikai tendenciák tetőfokát, több helyen fenyegetett, hogy abszurd helyzet következik be. Szükségszerűen forradalomra volt szükség, amely majd újból helyreállítja az egyensúlyt és a tudományos kutatás új minőségű egyesítését.

Ezt a forradalmat például a fizikában Planck és Einsteint idézte elő, a biológiai tudományokban a ribonukleín és a desoxyribonukleín savaknak, mint a genetikai tulajdonságok hordozóinak felfedezése. Az atomkutatás és a molekuláris biológia lerombolták a diszciplinák közötti korábbi válaszfalakat. Olyan tudományos problémákat vetettek fel, amelyeknek megoldása a diszciplináris tudomány pozíciójából kiindulva nehézkes, sőt szinte lehetetlen. Sokkal járhatóbb utat a csoportos kutatás, amely egy feladat megoldásához több különböző diszciplína dolgozóit egyesíti. Kiderült, hogy a tudományos kutatás interdiszciplináris formája a csoportos kutatás a huszadik század második felében logikusan elkerülhetetlen.

A tudományos problémák interdiszciplináris módszerekkel való megközelítését számos országban a finanszírozás új formáival, az úgynevezett grant-okkal támogatják, azaz a pénzügyi eszközöket nem egy specializált tudományos intézménynek adományozzák, hanem a tudományos dolgozók csoportjának egy konkrét kutatási feladat elvégzésére. A feladat megoldásában több tudományos diszciplína szakemberei vesznek részt.

Ezt a változást az is megkönnyíti, hogy a tudományos munka súlypontja a hagyományos főiskolai intézményekből az újonnan létesített kutató intézetekbe tevődik át. Közelebbről megvizsgálva az orvostudomány területén kialakult tudományos kutató intézeteket, megállapíthatjuk, hogy például Csehszlovákiában az összes kutató dolgozó közül 61 % dolgozik az egészségügyi minisztérium kutató intézeteiben, 12 % a Csehszlovák Tudományos Akadémia kutató intézeteiben, 16 % a gyógyszeriparban, s csak 11 % az orvostudományi karokon. Tehát ezen a szakterületen a tudományos dolgozók majdnem háromnegyed része tudományos kutató intézetekben tevékenykedik és csak nem egészen egy nyolcaduk az orvostudományi karokon.

Jelentős mértékben enyhítették az orvostudományi egyetemek tanszékeinek hagyományos izoláltságát az interdiszciplináris törekvések, de ugyanez a tendencia nyilvánul meg a specializált kutató intézetek szervezetében is. Diszciplináris alapelveken létrehozott kutató intézetek mellett a Csehszlovák Tudományos Akadémia és a minisztériumok olyan kutató intézeteket létesítenek, amelyek több hagyományos diszciplinát egyesítenek. Az orvostudomány területén

Ugy gondoljuk, hogy egy ilyen feltárás elkészültéig is fel kell néhány ezzel kapcsolatos adatra hívni a figyelmet.

A cseretevékenység bázisát muzeumi területen az évkönyvek másodlagosan a sorozatok jelentik. 1964-es adatok szerint (21) a fővárosban 11, vidéken 10 muzeum, illetve muzeumi szervezet adott ki rendszeresen évkönyveket. Muzeumi sorozatok pedig 12 helyen láttak napvilágot.

A vidéken folyó cseretevékenység adatait összesítve kiűnt (22), hogy a tíz vidéki muzeum 1965 végén összesen 51 ország 696. muzeumával, illetve tudományos intézetével állt cserekapcsolatban. Éri István felmérései alapján arra a következtetésre jutott, hogy a vidéki muzeumok esetében a külföldi könyvanyag beszerzésénél a vásárolt és a cserélt művek aránya legalább 10% - 90%. Átlagosan 150 cserepartnerrel számolva, egy-egy (évkönyvet rendszeresen kiadó) vidéki muzeum évenként 10-20 000 deviza Ft. értékű könyvvel gyarapodik. Ez azt jelenti, hogy csak egyetlen évben is 100-200 000 dev. Ft-ot ér meg, a tíz muzeumi könyvtár gyarapodása és ez sima forintba átszámítva többet jelent, mint a költségvetésileg előirányzott egész -belföldi és külföldi célokra szánt- beszerzési keret. Természetesen e csereanyag tudományos értéke és felhasználhatósága nem mérhető e pénzügyi mutatókkal.

Bár hasonló összefoglaló jellegű értekezés nem jelent meg az országos muzeumok cseretevékenységéről, a rendelkezésre álló adatok alapján arra következtethetünk, hogy a központi nagy muzeumok könyvtárainak évi gyarapításában -mennyiségben és minőségben egyaránt- igen fontos tényező a nemzetközi kiadványcsere(23). Néhány jellemző adatra ezen a területen is utalunk.

Az Iparművészeti Múzeum már az ötvenes évek közepén -első évkönyvének megjelenése után- 30 ország 180 tudományos intézetével lépett cserekapcsolatba. (24) A Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Könyvtára 1961-ben 904 művet szerzett be vétel útján, 1129-et pedig a nemzetközi cseretevékenység segítségével. Az 1952-ben létrejött könyvtár kezdeti cseréje (103 partner, 230 mű) a hatvanas években ötszörösére emelkedett. (25) Egy másik nagy muzeum, a Budapesti Történelmi Múzeum a hatvanas évek közepén 17 ország 89 intézményével folytatott rendszeres és igen intenzív cserét, a Természettudományi Múzeum pedig 63 ország kb. 800 tudományos intézményének küldte meg ismert kiadványát (Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici), aminek ellenében a könyvtár folyóiratállománya évente kb. 1000-1200 kötetrel gyarapodott. (26).

Szólni kell a muzeumi könyvtárakon belül folyó szakmunka kérdéseiről is.

A könyvek és folyóiratok leltárba vétele ma már rendszeresnek mondható; 1966. XII. 31-én az egész muzeumi könyvtári állománynak 2,63 százaléka (Budapesten 19 349, vidéken 7799 kötet) volt leltározatlan. Mivel ez a tevékenység nemcsak könyvtári szakmunka, hanem állami fejelem kérdése is, melyet a gazdasági szervek igen komolyan vesznek, a leltárba még nem került dokumentumok száma magasnak látszik. A budapesti adat negatív jellege azonban csökken, ha figyelembe vesszük, hogy egyes muzeumok (pl. Mezőgazdasági Múzeum) könyvtárai új leltárakat fektetnek fel, s a régieket nem tekintik érvényesnek.

A feldolgozó munka s a katalógusok építése országos viszonylatban már jóval kedvezőtlenebb képet mutat.

Bevezetésként leszögezzük, hogy a 17, ötszáz köteten aluli állománnyal rendelkező könyvtár (kézikönyvtár) esetében nem gondolunk katalógizálásra, illetve katalógus-építésre (ez a megvizsgált időpontban összesen 2803 kötetre vonatkozott). Azonban az 500 köteten felüli könyv- és folyóiratállománnyal rendelkező könyvtáraktól (86 múzeum könyvtára) nagyságrendjüknek megfelelően egyre inkább elvárhatjuk, sőt megkövetelhetjük a művek könyvtári feldolgozását s a leglényegesebb katalógusok: betűrendes katalógus, nagyobb könyvtáraknál már valamilyen rendszerű tárgyi katalógus, esetleg az anyag további feltárását elősegítő kiegészítő katalógusok, fokozatos kiépítését.

Adataink szerint a tárgyaló intézmények birtokában lévő állomány 15,31 százaléka feldolgozatlan.

Kedvezőbb a kép akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a nagy országos múzeumok majdnem kivétel nélkül azonnal feldolgozzák a hozzájuk beérkezett műveket s a betűrendes katalóguson kívül a legtöbb helyen nemcsak tárgyi katalógust, hanem kiegészítő katalógusokat is építenek. E nagy múzeumok jó részében, pl. a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Könyvtárában, a Szépművészeti Múzeum, az Iparművészeti Múzeum, a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Néprajzi Múzeum, a Természettudományi Múzeum, a Színháztörténeti Múzeum könyvtáraiban nagyon színvonalas feldolgozó munka és katalógus-szervezés folyik, nemcsak a belső apparátus dolgozói, hanem az olvasók is jól tudnak tájékozódni ezekben a folyamatosan és naprakészen épülő katalógusokban.

*

A vezető múzeumok könyvtárainak színvonalas belső munkája azonban nem feledtetheti el, hogy a könyvtári tevékenység sok helyen –természetesen

nem egyszer kényszerűségből- háttérbe szorul. A muzeumi terület igen jó ismerője nemrégiben egy ezzel analóg jelenséget a következőképpen fogalmazott meg: "A beszámoló jelentések elemző értékelése alapján arra, a következőzésre kell jutnunk, hogy a vidéki kutatók jelentős része mind kevesebb energiát fordít a belső muzeológiai munkára, ezzel szemben ugyanezen időszakban egyre hatékonyabban nyilvánul meg a tudományos publikációs, valamint az írásos és előadásos ismeretterjesztő munka. Ez az utóbbi jelenség önmagában helyes, de a hasonló fontosságú belső feladatok szemszögéből vizsgálva egyoldalúnak tűnik, komoly aggodalomra ad okot." (27)

Kiss László megállapításaival kapcsolatban két fontos kérdéshez érkezünk el. Az egyiket mi szemléleti jellegűnek, s éppen ezért némileg szubjektívnek tartjuk, a másikat már objektívnek, a helyzettől is függőnek érezzük.

Az első nehézséget írásban nem szokás megfogalmazni, mert ezt tényekkel nehéz lenne bizonyítani. Ha a konzultációk során tapasztalt eme "hangulati" tényezőről mégis beszélünk, azért tesszük, mert ez is hozzátartozik a muzeumi könyvtári szinképhez és szubjektivitása ellenére is gátlóan hathat a belső könyvtári munkára.

A muzeumok vezetői és kutatói általában készséggel elismerik a muzeumi könyvtárak fontosságát, nagy tudományos hasznát, hiszen munkájuk során tapasztalják a jó könyvtár fontosságát. Ennek ellenére több muzeumi könyvtáros nem érzi kielégítőnek a saját intézménye részéről kapott megbecsülést, támogatást. Egyik kiváló szakemberünk pl. azt mondta, hogy minden muzeum olyan könyvtárat érdemel, -amilyen. Többen utaltak arra, hogy a muzeumi könyvtáraknak valamiféle "segédhivatali" jellegük van. Mások a pejoratív hangzású "csak" könyvtáros megjelölést említették.

Meg kell mondani, hogy mi ellenkező előjelű, kedvező tapasztalatokat is gyűjtöttünk össze. Ahol kitűnő könyvtárosok működnek, ott a könyvtárnak és a könyvtárosnak is tekintélye van, s a segédhivatali jelleg helyett a tudományos műhely légkörét érzi a látogató.

A könyvtári belső munka akadozását, sőt sok helyen elégtelen voltát természetesen nem e hangulati elem okozza, de esetleg az a belőle következő magatartás, amely sürgősen látja a könyvtári munkára -annak lebecsülése miatt- a szakképzett munkaerők beállítását. Így térünk át az előbb említett objektív tényező taglalására. Ez pedig a képzett könyvtárosok rendkívül csekély száma.

Nem véletlen, hogy a nagy fővárosi muzeumok könyvtári munkája a legjobb: ezeken a helyeken -ha nem is mindig elegendő létszámmal- de gyakorlott könyvtárosok dolgoznak. Viszont még ezeknél az intézményeknél is feltűnik -és

ez később jelentős nehézségeket okozhat- a megfelelő utánpótlás hiánya.

Vidéken ellenben egészen lehangoló, szinte tarthatatlan a helyzet. Még a 10 000 köteten felüli állománnyal rendelkező könyvtárakban sem találunk főhivatású, szakképzett könyvtárosokat. Az igazgatók -ha tehetik- pótmegoldásokhoz folyamodnak: az ún. alrovaon, részidőben, nyugalmazott pedagógust, vagy könyvtárost alkalmaznak. Másutt csupán az adminisztrátor vagy gépirónó látja el félkézzel a könyvtári teendőket. Nem vált be a muzeológusok könyvtári területen való foglalkoztatása sem. Az egyik nagy vidéki muzeumban öt év alatt hét fiatal muzeológus dolgozott a könyvtárban, mindnyájan elmenekültek a könyvtárból, sőt nem egyszer a muzeumból is.

Mondanunk sem kell, hogy ilyen személyzeti viszonyok mellett a megyei muzeumi szervezetek könyvtáraiban nem folyhat céltudatos, színvonalas belső munka, a módszerek az "ahány ház, annyi szokás" gyakorlatát tükrözik. Bár egyes megyei szervezetekben- éppen a tanácsosítás óta s a megyei könyvtárakkal való egészséges együttműködés következtében- kedvező fejlődés tapasztalható (28), meg kell állapítanunk, hogy a vidéki muzeumok könyvtári problémája e mostoha személyzeti viszonyok következtében egyelőre megoldatlan. Ezen a helyzeten -fokozatosan- minden erre illetékes hatóságnak és vezetőnek segítenie kellene.

IV.

A továbbfejlesztés

Befejezésül néhány javaslatot szeretnénk a muzeumi könyvtári belső munka megjavítására, s a muzeumi hálózatokban, könyvtárakban érvényesíthető módszertani tevékenység megindítására, majd későbbi fokozására a képernyőre vetíteni. Hogy mindebből mi lesz megvalósítható, nem tudjuk, de úgy véljük, hogy valamilyen, a szakmai és jogi elrendezéssel összhangban álló elképzelést, most mégis fel kell vázolnunk. Ennek során a következő megoldási javaslatokat terjeszthetjük elő:

a/ A muzeumok idézett ügyrendi szabályzata (5.§) előírja a MM Muzeumi Főosztálya mellett szervezésre kerülő elvi és módszertani tanácsadó testület, a Muzeumi Kabinet felállítását. Fontosnak tartanánk, hogy e testület tagjai közé a muzeumi könyvtári terület legkiválóbb szakértői is nyerjenek meghívást. Ugy gondoljuk, hogy közreműködésükkel e fontos hálózat könyvtári problémáinak megoldása jó utra terelődhetne.

b/ Lehetségesnek, sőt kívánatosnak tartjuk azt is, hogy valamilyen központi muzeumi szervezet keretein belül jöjjön létre egy két, esetleg három főből álló könyvtári instruktori csoport. Ennek jó szervezeti helyét ter-

mésztesen meg kellene keresni. Ugy gondoljuk, hogy ez sem a MMI Muzeumi Főosztálya, sem egy országos muzeum könyvtára nem lehet, e részleg sokkal inkább egy olyan muzeumi "középszervhez" lenne telepíthető, mely egyrészt a Főosztály irányítása alá tartozik, másrészt valamilyen központi hatáskörrel is rendelkezik. A csoport vezetésével széles látókörű, sokoldalú szakismerettel rendelkező -nem utolsósorban tárgyalóképes- könyvtárost kell megbizni. A részleg vezetője tagja lehetne a Muzeumi Kabinetnek.

A csoport alapvető tevékenységi területe -a muzeumigazgatók eddigi jogainak csorbíthatatlanul hagyása mellett a muzeumi könyvtári módszertan lenne. Helyszini szakmai instruálás (leltározás, katalogizálás, katalógusok szervezése, belső könyvtári és raktározási rend, a könyvtárhasználattal kapcsolatos kérdések, egységes statisztikai rend és gyakorlat kialakítása, a továbbképzés megszervezése, összefoglalóan a muzeumi könyvtári rendtartás összeállítása, stb.), továbbá a nélkülözhetetlen kooperációk (pl. a megyei muzeum könyvtára és a megyei könyvtár, a muzeumi könyvtár és az országos, központi könyvtárügyi szolgáltatások között) szervezésében való közreműködés lenne a feladata.

E csoportnak, illetve vezetőjének felhatalmazást kellene kapnia minden típusu és bármely felügyeleti hatóság alá tartozó muzeumi könyvtárban teljesítendő, könyvtári jellegű szakmai-módszertani tevékenység folytatására, szükség esetén pedig akár a szakfelügyeleti, akár a főfelügyeleti hatóságok számára előterjesztendő könyvtári-szakmai jellegű javaslatok megtételére.

A muzeumi terület könyvtárainak látogatása során folytatott tárgyalásainkban nem egyszer meggyőződünk arról, hogy egy ilyen könyvtári instruktori csoport megszervezését nemcsak a könyvtárosok, de általában a muzeumvezetők is örömmel fogadnák.

c/ Ha az előbbieken felvázolt instruktori forma valamilyen ok miatt nem kerülhetne megvalósításra, felvethető az a megoldás is, amit a Muzeumi ügyrendi szabályzat 6. § -a a muzeumi-szakmai területen előír. Ennek megfelelően a leginkább érdekelt országos muzeumok könyvtári területen is felhatalmazást kapnának szakmai (módszertani) irányításra és ellenőrzésre.

Rámutattunk már arra, hogy a vidéki muzeumok túlnyomó többsége vagy régészeti-numizmatikai-helytörténeti, vagy néprajzi gyűjteményekkel s az ezeknek megfelelő szakkönyvtárakkal rendelkezik. Így mind a Tvr., mind az idézett ügyrendi szabályzat alapján elképzelhető, hogy a Magyar Nemzeti Muzeum Régészeti Könyvtára és a Néprajzi Muzeum Könyvtára egy-egy fő jól képzett instruktossal megerősítést nyerne, s e két könyvtáros -a megfelelő profilu vagy

területi munkamegosztás alapján- a vidéki muzeumok könyvtárait szakmai (módszertani) tanácsokkal látná el.

E megoldási forma nem igényelne kevesebb státust, mint az előző, viszont azzal a hátránnyal járna, hogy korlátozottabb, zártabb vonalon mozogna: e régészeti - néprajzi szakkönyvtári instruktorok bizonyára nem lennének felhatalmazva az országos- és szakmuzeumok könyvtáraiban szakmai tanácsadási feladatok ellátására.

Végző soron úgy véljük, hogy e javaslatok valamelyikének megvalósítása megerősíthetné a muzeumi könyvtárak belső munkáját, s egyuttal - legalábbis gyakorlatilag- segítséget nyújthatna a muzeumi könyvtári hálózatok kialakításához.

JEGYZETEK.

- (1) Németh Endre: Tízéves a Régészeti Könyvtár. - Folia Archeologica, 1963. XV, 215-223. p.
- (2) Magyar Minerva. A magyarországi muzeumok és könyvtárak címkönyve, 1912-13. 5. köt. Bp. 1915. Athenaeum, VI, 1127 p.
- (3) Magyar Minerva. A magyarországi muzeumok, könyvtárak, levéltárak, tudományos intézetek ... évkönyve, 1930-31. 6. köt. Bp. 1932. Egyet. Ny. IX, 976 p.
- (4) A muzeumi könyvtárak fejlődésének újabb szakaszát azért van módunkban elemezni, mert e terület könyvtári szakfelügyeletét e sorok írója 1962. júliusától 1966. december végéig elláthatta.
- (5) Muzeumi Magazin, 1967. okt. 36 p.
- (6) Könyvtári Minerva, (Szerk. Faragó Lászlóné). 1. köt. Bp. 1965. Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, XLII, 684 p.
- (7) Az 500 kötetten aluli állománnyal rendelkező könyvtárakat segédkönyvtáraknak, illetve kézikönyvtáraknak minősítjük.
- (8) Ezek a következők: Magyar Nemzeti Múzeum, Szépművészeti Múzeum, Magyar Nemzeti Galéria, Iparművészeti Múzeum, Néprajzi Múzeum, Természetudományi Múzeum, Magyar Munkásmozgalmi Múzeum, Petőfi Sándor Irodalmi Múzeum, Budapesti Történelmi Múzeum, Mezőgazdasági Múzeum, Hadtörténelmi Múzeum (tehát összesen 11 -jelentős könyvtárral rendelkező- muzeum).
- (9) A művelődésügyi miniszter 136/1965/M. K. 12./MM számú utasítása a muzeumok ügyrendi szabályzatának kiadásáról. E kiadvány adatai: A muzeumok ügyrendi szabályzata. Bp. 1965. IV, 66 p. (Soksz.)
- (10) Az idézett ügyrendi szabályzat 17. /4/ pontja tartalmazza ezt a könyvtári munkát meglehetősen háttérbe szorító meghatározást. A muzeumok számára a kutatómunka, sőt ismeretterjesztő munka) szempontjából annyira fontos könyvtár eszerint "egyéb" feladat, amely a szakfeladatok területén kívül esik.
- (11) Domonkos Ottó: A tudományos és népművelő munka aránya a muzeumokban. - Muzeumi Közlemények, 1965. 1. sz. 1-5. p.
- (12) Éri István: Vidéki muzeumaink külföldi cserekapcsolatai. - Muzeumi Közlemények, 1966. 3/4. sz. 109-137. p.

- (13) A muzeumi könyvtárak helyzetével, problémáival foglalkozó néhány cikkre, illetve tanulmányra ezen a helyen utalunk: Budai Gyula: A könyvtári rovat munkájáról. = Muzeumi Híradó, 1956. 1. sz. 20-21. p. - Németh Endre: A muzeumi könyvtárak együttműködésének módja. = Muzeumi Híradó, 1956. 1. sz. 21-23. p. - Sándor István: Nemzetközi tapasztalatcsere a Néprajzi Múzeum könyvtárában. = Muzeumi Híradó, 1. sz. - Pülöskei Ferencné: A Petőfi Irodalmi Múzeum könyvtára. = Muzeumi Híradó, 1. sz. - Koós Judit: Az Iparművészeti Múzeum cserekapcsolatai és nemzetközi kiadványcsere könyvkiállítása. = Muzeumi Híradó, 1956. 2. sz. 98-100. p. - Németh Endre: Tízéves a Régészeti Könyvtár. = Folia Archeologica, 1963. 215-223. p. - Bátori Mihályné: Husz év a Természettudományi Múzeum könyvtárában. = Muzeumi Közlemények, 1965. 2. sz. 120-123. p. - Uzsoki András: A Győr-Sopron megyei Múzeumi Szervezet könyvtári hálózatának kialakításáról. = Muzeumi Közlemények, 1965. 1. sz. 50-53. p. - Éri István: Vidéki muzeumaink külföldi cserekapcsolatairól. = Muzeumi Közlemények, 1966. 3/4. sz. 109-137. p. - Uzsoki Andrásné: A Győr-Sopron megyei muzeumok könyvtári hálózata. = Muzeumi Közlemények, 1966. 1/2. sz. 20-33. p. - Haraszthy Gyula: A muzeumi könyvtárak szakfelügyeletének módszertani problémái. = A módszertani szolgáltatások a tudományos és szakkönyvtári hálózatokban. Bp. 1965. KMK. 141-158. p.
- (14) A MM Könyvtári osztálya új, korszerű gyűjtőköri szabályozás tervezetén dolgozik; ebben az országos muzeumok könyvtárai ismét lényeges szerephez fog-
nak jutni.
- (15) Ennek az utolsó lezárt évnek az adatai állana! rendelkezésünkre.
- (16) Az 500 kötet alatti muzeumi könyvtárakat nem tekintjük a szó szokásos (szakmai) értelmében vett könyvtáraknak. Ezek kézi- vagy segédkönyvtárak.
- (17) Lányi Vera: Első esztendő a muzeumban. = Muzeumi Közlemények, 1964. 3. sz. 18. p.
- (18) Kovács István: A muzeumok működésének gazdasági kérdései. = Muzeumi Közlemények, 1965. 4. sz. 231-242. p.
- (19) Kiss László: Adatok a muzeumok 1964. évi munkájáról. = Muzeumi Közlemények, 1965. 2. sz. 64-69. p.
- (20) Éri István tanulmánya -a vidéki muzeumok viszonylatában- e területen alapvetőnek mondható: "Vidéki muzeumaink cserekapcsolatairól". = Muzeumi Közlemények, 1966. 3/4. sz. 109-137. p.
- (21) Kiss László: Adatok a muzeumok 1964. évi munkájáról. = Muzeumi Közlemények, 1965. 2. sz. 88. p.
- (22) Ld. Éri László i.m. 110-111. p., 137. p.
- (23) Ennek alapja a 11 budapesti nagy muzeum rendszeresen megjelenő évkönyve.
- (24) Ld. Koós Judit i.m. 98-100. p.
- (25) Németh Endre i.m. 216-217. p.
- (26) Bátori Mihályné i.m. 121. p.
- (27) Kiss László: Adatok a muzeumok 1964. évi munkájáról. = Muzeumi Közlemények, 1965. 2. sz. 69-94. p.